

Variationen i Ed McBains 87:e-svit

Enligt en artikel av Björn Vinberg i DAST nr 1/ 2003 ämnar Norstedts förlag ej längre publicera böcker av Ed McBain (Evan Hunter). Vinberg har intervjuat två ansvariga personer på förlaget och redovisar deras argument. De bör inte få stå obemötta. Jag koncentrerar här mina kommentarer till författarens långa svit av böcker om 87:e polisdistriktet.

”Köpintrasset från den svenska publiken har dalat långt under lönsamhetskravet”.

Det kan synas vara ett gott argument. Den som inte inser att de stora förlagen numera låter sina författares och trogna läsares intressen stå tillbaka för ägarnas vinstintresse är naiv. Ett förlag som Norstedts tycks dock sakna ekonomisk integritet. Genom en anpassad marknadsföring borde de kunna göra ett världsnamn som Ed McBain lönsamt igen i Sverige.

”Nya intressanta thrillerförfattare lockar mer än veteranen Evan Hunter/Ed McBain”.

McBain är väl knappast en typisk ”thrillerförfattare” men jag inser att ett förlag med denna inställning hellre satsar på nya namn än att fullfölja utgivningen av en äldre författare som man fortlöpande publicerat sedan 1968. Ännu i augusti 1994 uttalade sig dock den i artikeln intervjuade Lars Erik Sundberg så här i SVT’s deckarprogram *Deadline*:

”... vi har givit ut alla Ed McBains 87:e-böcker, därför att vi tycker han är en bra författare och, inte alldeles oväsentligt, att han har en stor publik som tycker om vad han skriver.

... Som förläggare upprättar man ju någon slags relation till författaren och, sett över ett långt tidsperspektiv, får man ta dom svagare böckerna med dom starkare.

... Det är ju så med McBain, som har skrivit gissningsvis fyrtiosex 87:e-böcker, ... att där trots allt finns något som är genomgående 87:e- eller McBainkvalitet som man känner igen. Jag kan nog hävda att jag tycker en dålig McBain, en 87:e, samtidigt som den är dålig jämfört med de *bästa* 87:orna fortfarande är oändligt mycket bättre än väldigt mycket annat som jag läst som är utgivet på engelska eller amerikanska förlag”.

”Kritikerkåren har blivit allt surare de senaste tio åren” . ”De klagar på upprepningar, gamla hjulspår... ” etc.

Låt mig som bakgrund karakterisera den serie romaner Ed McBain publicerat om Isolas 87:e polisdistrikt. Mellan 1956 och 2002 utkom inte mindre än femtiotvå böcker. Den som vill vara noggrann kan därtill addera sista volymen i McBains separata Matthew Hope-svit. Den romanen utspelas nämligen till 25% i 87:e-miljö med de välkända detektiverna inblandade.

År 1954 var Evan Hunter etablerad som seriös romanförfattare efter en stor bestsellerframgång med *The Blackboard Jungle* 1954 (Vänd dem inte ryggen). Boken såldes i över 1.800.000 exemplar. Den är en rak och realistisk skildring av de sociala problemen i en public school i New York och bygger på författarens egen erfarenhet som lärare. Även filmen som snart gjordes på romanen blev en stor succé med skådespelare som Glenn Ford, Sidney Poitier och Bill Haley med *Rock Around the Clock*. Hunter kände att hans skildring av skolans lärarkollektiv var en viktig del av romanen. Det är med detta kollektiv i tankarna han som Ed McBain 1956 skriver sina första romaner om detektiverna i 87:e och skildrar dem som ett etniskt konglomerat. När han skriver under sitt eget namn Evan Hunter anpassar han sin stil till vad varje enskild roman kräver. När det gäller 87:e-serien låter han sin nya idé styra formen och stilen för hela den kommande serien.

Skildringar av privatdetektiver på film och i böcker hade i USA mot slutet av 1940-talet långsamt börjat vika för realistiska beskrivningar av den officiella polisens arbete. Filmer som *The Asphalt Jungle* 1950 i regi av John Huston och *Detective Story* 1951 av William Wyler

efter Sidney Kingsleys drama återgav expressiva interiörer från polisstationer och förmedlade en verklighetsnära bild av den officiella polisens villkor. Författaren Lawrence Sanders tog upp samma tema i några romaner liksom även Hillary Waugh i *Last Seen Wearing* 1952 och J J Marris (John Creasey) i *Gideon's Day* 1955, den första i en serie om polisintendenten från Scotland Yard.

När McBain bestämde sig för att berätta i en form som ingående och dokumentärt redovisar polisens arbetsförhållanden och metoder säger han sig dock ha hämtat inspirationen från den berömda amerikanska radio- och TV-serien *Dragnet* (1949-50 respektive 1951-58). Denna serie och även TV-efterföljare som *Naked City* innehöll dock enbart få polisroller, skildrade utan djup och ofta begränsade till en endimensionell bild av utredningsarbetet. McBains unika nyskapelse är att han gör ett helt kollektiv till romanens hjälte, en hel rollbesättning av detektiver som i varje ny roman får olika roller. Redan från starten infogade han dessutom rapportblanketter, scheman, tabeller och laboratorieprotokoll i sin text för att konkret och övertygande dokumentera polisens ofta mödosamma verksamhet. Han tecknar sina poliser som verkliga människor som hela tiden utvecklas och med ett privatliv utanför tjänsten. Poliser som inte bara löser brott utan även med egna problem att lösa -- familjen, sambon, barnen, ekonomin, värken i ryggen. McBain vidgar perspektivet till vidvinkel och låter det omgivande samhället komma med i bilden. Brottet är inte huvudsaken i romanen. De mänskliga relationerna på och utanför polisstationen känns viktigare.

Med dessa nya, framgångsrika polisromaner satte McBain sin egen standard och skapade ett eget format inom vilket han ännu ej blivit överträffad trots många efterföljare som försökt fånga hans stil men oftast hamnat i manér. Romanformen brukar betecknas som *police procedurals* ett uttryck jag första gången mötte i Georg Hopleys (Cornell Woolrich) roman *Night Has A Thousand Eyes* från 1945 där varannan kapitelrubrik innehåller orden *Police Procedure* och ingående beskriver polisens tekniska arbete. McBain själv vill dock ej anamma den beteckningen. För honom är 87:e-serien helt enkelt *romaner om poliser*.

Norstedts förlag anför nu som argument att deckarkritiker klagat på att McBain i sina 87:e-böcker allt oftare upprepar sig själv, kör i gamla hjulspår etc. Sådana uttalanden skapar lätt visionen av en författare som gång på gång skriver samma förutsägbara bok utan individuella särdrag, en självupprepning på rutinens brant. Så är det naturligtvis inte.

Jag diskuterar här inte om enskilda romaner är dåliga eller ej. Det vore märkligt om man i samma författares serie av drygt femtio böcker under snart femtio års tid inte skulle uppleva en och annan svacka. Enstaka böcker är utan tvivel mindre lyckade, ja några direkt dåliga. Vad kritikerna i ovanstående citerade recensioner dock bygger på tycks uppenbarligen vara egna, halvt förgättna minnesbilder av själva *formen* i de tidigare böckerna. Om skildringarna av polisens utredningar och arbete upplevs som skrivna på rutin beror det på att polisarbete utförs på rutin. Om läsaren känner igen miljön så är det författarens avsikt. Och när McBain för en nytillkommen läsare för femtioandra gången söker förmedla en karakteristik av en viss detektiv är det oundvikligt att han någon gång upprepar sig.

McBain är medveten om problemet och säger själv:” —Eftersom det är en serie och jag hela tiden vill hålla den fräsch måste jag varje gång jag skriver en ny roman försöka ännu hårdare att göra boken intressant, mera verklig, mera engagerande och beskriva människor av kött och blod.” Det är denna strävan till förnyelse som gör att McBain (född 1926) aldrig tröttnar på att skriva. På Biblioteksmässan i Göteborg hösten 1988 deklarerade han:” Jag lär mig hela tiden och finner ständigt nya grepp och begagnar mig av dem för den känsla av överraskning

de skänker mig och hoppas att detta sätter spår i skrivandet som överförs till läsaren. Vilket ju är som det *borde* vara. Om författaren gjort sitt jobb rätt skall läsaren känna sig vara delaktig i den kreativa processen.”

Ed McBains stil är lätt att känna igen: trovärdig, vital, välformulerad, viktig. Texten präglas av rytm och välvalda metaforer. I takt med den moderne läsaren och dennes referenser utvecklar författaren ständigt sitt språk och sina idéer. Nya brottsområden inventeras fortlöpande på ett förbluffande varierat sätt.

Den som bemödar sig om att läsa hela serien kommer att möta skickligt konstruerade och varierade förvecklingar av en engagerad berättare. Trots sin karaktär av procedural presenterar 87:e-serien alla typer av klassiska deckarintriger. Man finner t ex ortodoxa pusselinslag i *Heat* och *Poison*, dyming message i *Lady, Lady, I Did It!* och ”J”, locked room i *Killer’s Wedge*, inverterad deckare i *Mischief*, seriemord i *Ten Plus One* och *Jigsaw*, gisslandrama i *Killer’s Wedge* och *Widows*, psykologisk thriller i *Sadie When She Died*, politisk pamflet i *Hail to the Chief*, social pamflet i *See Them Die*, parallellintriger (tretton stycken) i *Hail, Hail, the Gang’s all here!*, rättegångsdrama i *Kiss*, fars i *Fuzz*, realtidsskildring i *He Who Hesitates*, övernaturliga inslag i *Ghosts*, teatermiljö i *Romance*, rökridåbrott i *Cop Hater*, grekiskt ödesmättat drama i *Blood Relatives* och terroristthriller (al-Quaida) i *Money, Money, Money*.

McBain har lyckats levandegöra en egen trovärdig och fänglande värld, något man endast möter i den allra bästa fiktion. Hans böcker har den goda romanens egenskaper. Den inträngande miljö-skildringen och brilliant återgivna dialogen paras med dokumentära och kultur-antropologiska ambitioner. Trots att varje enskild roman i serien speglar sin egen samtid känns serien ändå, genom sitt genomgående tema, inte ”daterad” utan närmast tidlös. Författaren har själv kallat sitt projekt för en fortlöpande roman om brott och straff.

Ett uttalande från Norstedts förlagschef Lasse Bergström på 1970-talet att ” Ed McBain är stendöd” var inte sant då och är det ej heller nu. En bok existerar visserligen först när den får läsare. Men enbart i Sverige har McBain sålts i fler än 1.200.000 ex samtidigt som han periodvis varit den mest utlånade utländske författaren på våra bibliotek. Hans långa svit speglar samhällets förändringar och komplexitet, en samtidslitteratur i dess egentliga bemärkelse. Framtidens litteraturhistoriker kommer inte att kunna bortse från Ed McBain som en av 1900-talets stora realistiska samhällsskildrare.

Om jag ur den långa serien skulle välja fem 87:e-romaner som visar Ed McBain som allra bäst föreslår jag *Killer’s Wedge* 1959 (Flaskan), *Lady, Lady I Did It* 1961 (Svart motiv), *Sadie When She Died* 1972 (Sadie när hon dog), *Long Time No See* 1977 (Länge sen vi sågs) och *The Big Bad City* 1999 (Stora stygga stan).

© Ted Bergman (2003)